

не засмучувала життя хворого та його рідних, педагог завжди повинен переконувати батьків у тому, що не варто впадати в розпач та втрачати надію. Адже мети досягає той, хто її прагне. Любов виховується любов'ю, доброта - добротою, життя - життям, найгірше - це втрачати віру. Тому кожен педагог повинен вірити в себе, в свою справу, вірити в своїх учнів і вчити з вірою жити батьків.

Список використаних джерел і літератури

1. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практичний посібник. / Інклюзивна освіта. Посібник для батьків: посібник / Укладачем матеріалу є неурядова організація «Проживання в громаді» (м. Манітоба, Канада).- К., Паливода А.В., 2012 – с. 120
2. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Наказ МОН від 01.10.2010 № 912 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання».
3. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / С.П. Мironova. - Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, - с. 164
4. Колупасва А.А., Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012 – с. 192 (Серія «Інклюзивна освіта»).
5. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка. – К., 1978. – с. 263

Герасимчук Н. Р.,
практичний психолог
Ізяславської «ЗОШ І-ІІІ ст.№5 ім. О.П. Онищука, гімназія»

Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами

Проаналізовано і структуровано різноплановий матеріал публіцистичного та практичного напрямків щодо висвітлення теми статті.

Основною метою статті є розробка, теоретичне обґрунтування й впровадження програми психологічного супроводу навчально-практичної діяльності дітей з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: інтегроване навчання, психологічний супровід, психотравматичний стрес, корекція, психологічна реабілітація, психологічна підтримка.

Інклюзивна школа – це заклад освіти, відкритий для навчання всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних, мовних чи інших особливостей. Це заклад, що забезпечує: без бар'єрне фізичне середовище, адаптує навчальні програми та плани, методи та форми навчання, гарантуючи тим самим успішне навчання усіх дітей, зокрема й дітей з особливими освітніми потребами; залучає батьків до співпраці; співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей; створює позитивну атмосферу в шкільному середовищі та в громад загалом.

Обов'язковою умовою ефективності інклюзивної освіти є усвідомлення суспільства, що інклюзія – це процес реального доручення інвалідів до активного суспільного життя й однаковою мірою необхідний для всіх членів суспільства.

Українська система освіти надає батькам учнів з особливими потребами можливість вибору різних форм навчання – у спеціальній школі, інтернаті, навчально-реабілітаційному центрі, у класах для корекції при загальноосвітньому закладі, школі-дитсадку, під час навчання вдома за індивідуальним планом, у формі екстернату тощо.

Психологічний супровід – це система професійної діяльності психолога, спрямована на створення соціально-психологічних умов для успішного навчання й психологічного розвитку дитини в ситуаціях шкільної взаємодії. Об'єктом шкільної психологічної практики є навчання й психологічний розвиток дитини в ситуації шкільної

взаємодії, предметом – соціально-психологічні умови успішного навчання і розвитку. Методом та ідеологією роботи шкільного психолога є супровід.

Хоча проблему психологічного супроводу досить широко розглянуто в загальній і спеціальній психології, психологічний супровід навчально-практичної діяльності дітей з особливими освітніми потребами й досі є не до кінця вивченим. Тому основною метою дослідження була розробка, теоретичне обґрунтування й упровадження програми психологічного супроводу навчально-практичної діяльності дітей з особливими освітніми потребами.

Етапи діяльності психолога в процесі супроводу:

- аналіз (разом із педагогами) шкільного середовища на предмет можливостей, які воно дає для навчання й розвитку школяра, і вимог, які воно висуває до його психологічних можливостей і рівня розвитку;
- визначення психологічних критеріїв ефективного навчання й розвитку школярів;
- розробка й упровадження певних заходів, форм і методів роботи для успішного навчання й розвитку школярів;
- систематизація роботи, що дає максимальний результат.

Змістова спрямованість і завдання психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами істотно відрізняються від завдань психологічного супроводу здорової дитини.

Рекомендації, що має враховувати психолог, плануючи психологічний супровід дітей із психофізичними порушеннями:

- спершу опора на психофізіологічні особливості розвитку дитини, а потім – на особистісні;
- вибір діагностичних методик, що відповідають вимогам психофізичного розвитку дитини конкретного віку;
- під час психологічного супроводу професійної орієнтації в старших класах пропонувати підліткам лише ті професії та спеціальності, які вони можуть опанувати (враховуючи рівень психофізичного розвитку дитини), та працевлаштуватися за ними в майбутньому;
- враховувати право дитини навчатися за обраною професією (добирати до банку професій відповідні професійні навчальні заклади та враховувати можливості навчання в них дитини);
- зважати на можливості працевлаштування дитини за обраною професією та її подальшу соціальну адаптацію.

З огляду на ці рекомендації, психологу доцільно буде планувати свою роботу так, щоб педагоги навчального закладу та батьки учнів працювали із психологом у тандемі й мали спільну мету.

Психологічний супровід дітей з вадами у розвитку в умовах інтегрованого (інклюзивного) навчання необхідно розглядати як діяльність практичного психолога, спрямовану на створення комплексної системи медико-психологічних, психолого-педагогічних та психотерапевтичних умов, які б сприяли їхній адаптації, реабілітації та особистісному зростанню в соціумі (школа, сім'я, група однолітків тощо).

Психологічний супровід дітей з особливими потребами – це завжди пролонгований, динамічний процес, цілісна діяльність психолога, яка складається з п'яти взаємопов'язаних компонентів:

- систематичний моніторинг медико-психологічного і психолого-педагогічного статусу дитини в динаміці її психічного розвитку;
- створення соціально-психологічних умов для ефективного психічного розвитку дітей у соціумі;
- систематична психологічна допомога дітям з вадами у розвитку у вигляді консультування, психокорекції, психологічної підтримки;
- систематична психологічна допомога батькам дітей з проблемами у розвитку;
- організація життєдіяльності дітей з особливими потребами в соціумі з урахуванням їхніх психологічних та фізичних можливостей.

Відстеження психологічного статусу є досить складним процесом, який потребує тісної співпраці всіх фахівців, які беруть участь у життєдіяльності дитини з особливими потребами. Серед спеціалістів, які супроводжують дітей з вадами розвитку, обов'язково мають бути психолог, відповідальний за процес психологічного супроводу, педагог-дефектолог, лікар-психіатр або лікар-невропатолог.

Слід визначити **основні етапи процесу психологічного супроводу інтегрованого (інклюзивного) навчання.**

Підготовчий етап передбачає наступні завдання:

- встановлення контакту з усіма учасниками супроводу дитини;
- визначення обсягу роботи та послідовності процесу психологічного супроводу;
- підготовка необхідної документації;
- складання графіка роботи.

Психолог під час спілкування з іншими фахівцями повинен пояснити їм мету психологічного супроводу, розповісти про актуальний та потенціальний рівень розвитку дитини. Крім того, на цьому етапі психолог уточнює діагноз, форму порушення, отримує інформацію про лікування, навчання дитини, просить колег висловити свої думки про дитину. Отримання такої додаткової інформації необхідне не тільки психологу. На підготовчому етапі лікарі та педагоги, контактуючи з психологом, також отримують від нього корисну інформацію, яка дає їм змогу скласти більш об'єктивне уявлення про діагноз і характер клінічних проявів того чи іншого порушення.

Орієнтований етап передбачає такі завдання:

- встановлення контакту з батьками та родичами дитини;
- встановлення контакту з класом, в якому навчається дитина, з класним керівником;
- ознайомлення фахівців з результатами психологічного обстеження;
- обговорення з педагогами та іншими фахівцями особливостей психічного розвитку дитини.

Етап планування передбачає:

- створення індивідуальної програми супроводу дитини з особливими потребами;
- затвердження цієї програми з усіма фахівцями, які працюють з дитиною.

Слід зазначити, що складання програми психологічного супроводу можливе тільки після ретельного психолого-медико-педагогічного обстеження кожної дитини.

Етап реалізації індивідуальної програми передбачає такі завдання:

- надання необхідної допомоги батькам дитини та педагогам у створенні умов, необхідних дитині з особливими потребами для її повноцінного здорового способу життя та успішного оволодіння навчальними програмами з урахуванням її психічних і фізичних можливостей;

- надання необхідної психологічної допомоги батькам дитини, її родичам, друзям з метою гармонізації міжособистісних взаємин з нею, оптимізації виховного процесу;

- просвітницька і консультативна робота з педагогами, педагогами-дефектологами, логопедами та іншими фахівцями, які працюють з дитиною.

Заключний етап передбачає колективне обговорення зі спеціалістами ефективності виконаної роботи з рекомендаціями щодо подальшої діяльності дитини з особливими потребами.

Пріоритетними завданнями практичного психолога, який здійснює психологічний супровід інтегрованого (інклюзивного) навчання дітей з особливими потребами, є:

- недопущення появи у хворої дитини патологічних рис особистості під впливом особливих умов її розвитку;
- недопущення затримки не тільки в здобуванні знань, а й у розвитку особистості, запобігання інфантилізму;
- заспокоєння дитини, зміцнення її вольових рис;
- компенсація наявних дефектів шляхом активізації аналізаторів зберігання;
- стимулювання позитивного ставлення до дефекту, віри в можливість його компенсації;

- просвітницька робота з іншими дітьми та педагогами школи щодо особливостей контингенту дітей з вадами розвитку і виховання адекватного ставлення до них;
- оптимізація спілкування дитини з однолітками, батьками, педагогами;
- допомога дітям в опануванні системи взаємин зі світом і самим собою;
- розробка і впровадження відповідних форм і методів роботи як умов успішного навчання дітей з особливими потребами.

Ці завдання реалізуються через такі основні напрями роботи практичного психолога, який здійснює супровід інтегрованого (інклюзивного) навчання:

- *психологічна діагностика;*
- *психологічна корекція;*
- *психологічне консультування;*
- *психологічна реабілітація;*
- *психологічна підтримка.*

Головною метою психодіагностики є психологічне обстеження пізнавальної та особистісної сфери дитини для виявлення структури дефекту, встановлення збережених компонентів психічної діяльності, на які можна розраховувати в роботі з дитиною.

Основні методи обстеження такі:

- вивчення документації з метою накопичення анамнестичних даних та отримання уявлення про причини порушення в розвитку;
- метод бесіди, за допомогою якого з'ясовують особливості проявів дитини в процесі спілкування з батьками, з особами її найближчого оточення, із самою дитиною;
- аналіз результатів діяльності дитини – дитячі малюнки, письмові та навчальні роботи, різні вироби тощо;
- метод спостереження, який дає змогу робити висновок на різні прояви психіки дитини в умовах її безпосередньої діяльності за мінімального втручання з боку спостерігача;
- метод експерименту, який передбачає накопичення фактичного матеріалу в спеціально змодельованих умовах, які б забезпечували активний прояв досліджуваних явищ;
- метод тестування, який використовують для оцінювання рівня розвитку здібностей, можливостей, розумового розвитку дитини; з цією метою можна застосовувати методики для дослідження пізнавальних процесів, інтелектуальної сфери, методи професійної діагностики.

Психологічна корекція спрямована на розвиток певних психічних функцій дитини – пам'яті, уваги, мислення, які забезпечують навчальну діяльність, а також на систему взаємин дитини з батьками, друзями, однолітками.

Психологічне консультування або просвітницько-консультативна робота діяльність здійснюється переважно стосовно педагогів школи та батьків дітей з особливими потребами, але її можна здійснювати і стосовно самої дитини. Консультативна робота з проблемними дітьми спрямована на те, щоб за допомогою спеціально організованого процесу спілкування актуалізувати в дитині додаткові психологічні сили і здібності, які можуть забезпечити вихід із складної життєвої ситуації. За такого типу допомоги увага зосереджується не стільки на вадах розвитку, скільки на ресурсах особистості дитини, її можливостях.

Основні форми консультативно-просвітницької роботи:

- лекції (виступи) для педагогів та батьків;
- семінари (психолого-педагогічні, семінари-практикуми);
- складання пам'яток для батьків і педагогів з актуальних проблем дітей з особливими потребами;
- розробка рекомендацій вчителям щодо здійснення особистісно орієнтованого підходу в навчанні та вихованні дітей;
- бесіди з дітьми;
- індивідуальні та групові консультації з батьками та вчителями.

Психологічну реабілітацію слід розуміти як відновлення частково втрачених або послаблених властивостей і функцій організму чи особистості дитини з метою повноцінного розвитку її індивідуальних можливостей. Психологічна реабілітація дитини з особливими потребами спрямована на відновлення її здатності до самостійного просування в житті, вміння жити в нових соціальних умовах, долаючи або компенсуючи особистісні обмеження. Стосовно школи, реабілітаційна діяльність передбачає внесення пропозицій в організацію навчально-виховного процесу з метою визначення оптимального навантаження дітей з особливими потребами, уникнення неврозів, збільшення адаптаційного потенціалу дитини.

Психологічна підтримка є важливим видом психологічної допомоги дітям з вадами розвитку. Вона передбачає такі основні напрями:

- психологічна підтримка батьків та інших родичів дитини;
- психологічна підтримка вчителів, які працюють з такими дітьми;
- психологічна підтримка самих дітей.

Психологічну підтримку батьків слід розглядати як систему заходів, спрямованих на:

- зниження емоційного дискомфорту в батьків у зв'язку із захворюванням дитини;
- підтримку впевненості батьків у можливостях їхньої дитини;
- вироблення в батьків адекватного ставлення до проблем дитини;
- підтримку адекватних батьківсько-дитячих стосунків та стилів сімейного виховання.

Отже, процес реалізації психологічної підтримки батьків тривалий і потребує комплексного підходу, який передбачає участь не тільки психолога, а й усіх інших фахівців, які супроводжують дитину: педагога, дефектолога, лікаря, соціального працівника та інших.

Серед заходів, які забезпечують психологічну підтримку, досить ефективним є створення клубів для батьків дітей з проблемами розвитку.

Спілкування батьків, які мають майже однакові проблеми, передбачає взаємопідтримку та обмін інформацією, що є значним чинником пом'якшення наслідків психотравматичного стресу[1, с.16].

Ефективність підтримки багато в чому залежить від активного залучення батьків у процес психологічної допомоги дитині, особливо батька. Саме чоловіки здатні найконструктивніше розв'язувати проблеми дитини. Тому активне залучення їх до проблем дитини позитивно впливає не тільки на процес виховання, а й на психологічний клімат сім'ї загалом.

Може бути корисним і використання таких групових форм роботи психолога як батьківські семінари та тренінгові заняття. Основна мета таких форм роботи – розширення знань батьків про психологічні особливості дітей з проблемами розвитку, психології виховання та психології сімейних взаємин. Під час таких зустрічей підвищується не тільки поінформованість батьків про дитину, а й, що ще важливіше, відбуваються зміни у ставленні батьків до проблем дитини та до завдань її виховання.

Психологічна підтримка батьків здійснюється не тільки у формі групового спілкування, а й під час індивідуальних бесід щодо проблем дитини, сімейних проблем.

Важливу роль в ефективності психологічної підтримки батьків відіграє створення різноманітних форм групової взаємодії батьків та інших членів сім'ї дитини з особливими потребами. Необхідно, щоб сам процес був неперервним, комплексним і мав творчий характер [5, с.28].

Психологічна підтримка вчителів, які працюють з дітьми з особливими потребами, спрямована на виховання в них психологічної готовності до роботи з такими дітьми та на профілактику емоційного вигорання. Під час такої роботи вчителів необхідно навчати психотехнічних методів релаксації та зняття психоемоційного напруження.

Список використаних джерел та літератури

1. Борщевська Л. В., Зіброва Л. В., Іванова І. Б. На допомогу батькам, які мають дітей з особливими освітніми потребами. – К., 1999.

2. Іванова І. Б. Соціально-психологічні проблеми дітей-інвалідів. – К.: Логос, 2000.
3. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід, метод, посібник, авт. уклад. О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: АПН, 2002.
4. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Директор школи. – 2010. – №42 (6).
5. Северенчук Н. Психокорекційна робота з матерями дітей з особливими потребами // Дефектолог. – 2007. – №3.
6. Перспективні освітні технології: Навчально-методичний посібник / За ред. Г. С. Сазоненко. – К.: Голак, 2000.

Гладій О.В.,

вчитель початкових класів
Шепетівської гімназії №4 ім.Валі Котика

Дистанційне навчання: методи, які працюють (аналіз звіту Innovating Pedagogy 2020)

Було проведено аналіз довідкових листів із звітів блогу Innovating Pedagogy. Цей блог призначений для щорічних звітів, які досліджують нові форми викладання, навчання та оцінювання для інтерактивного світу, щоб скеровувати вчителів, політиків та інших у продуктивних інноваціях. Звіти створюються щороку спільно дослідниками Інституту освітніх технологій при Відкритому університеті, Великобританія, разом із різними зовнішніми партнерами. Перший звіт був опублікований у 2012 році.

Ключові слова. Дистанційне навчання, онлайн-освіта, інноваційна педагогіка, технології, віддалені лабораторії, освітні ресурси, віртуалізація.

Вимушене дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу: вчителів, учнів та батьків. Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, надихати й мотивувати учнів, давати раду технічним проблемам виявилось зовсім не просто. Але Україна не виняток — жодна держава, жодна освітня система у світі не була готова до цього.[1] На сьогоднішній день педагоги зіткнулись із колосальними змінами в освітній системі. Щодня вчителі паралельно з учнями розвивають свою обізнаність у застосуванні новітніх технологій та в інтеграції цих засобів у дистанційне навчання. Зміни, що відбулися у світі та зокрема в Україні зумовили освіту до глобальної інформатизації освітнього процесу в навчальних закладах.[3] Кожного дня вчитель повинен знаходити компроміс та золоту середину при неможливості фізичного контакту з дитиною навчати учня та дати знання достойного рівня, а також паралельно виховати в дітей ті якості, які здобуваються в школі, безпосередньо на оф-лайн заняттях. Тому, освіта використовуючи такий механізм навчання повинна бути якісною тим самим роблячи важливість у знаходженні правильних платформ для налагодженості ефективного та результативного навчання.[3] Дистанційна форма навчання передбачає доступ до інтернету, технічне забезпечення (комп'ютер, планшет, смартфон тощо) в усіх учасників освітнього процесу, а також те, що вчителі володіють технологіями дистанційного навчання.[1] Взаємодія всіх учасників освітнього процесу — один з най - важливіших факторів успішного функціонування будь-якої шкільної спільноти. В умовах дистанційного навчання, коли вчителі й учні не можуть бути поруч, взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу: адміністрацією школи, вчителями, учнями і батьками — набуває особливої важливості.[1]

Серія довідкових листів Innovating Pedagogy була розроблена для тих, хто вперше спробували використання дистанційної та онлайн-освіти, а також для вчителів, які вже навчали дистанційно і хочуть спробувати щось нове.

Кожен довідковий лист описує один підхід до навчання на відстані та надає рекомендації щодо того, як це застосувати на практиці. Усі довідкові аркуші засновані